

Tư tưởng của Hồ Chí Minh về xây dựng xã hội phát triển bền vững

Nguyễn Xuân Trung¹

¹ Học viện Chính trị Quốc gia Hồ Chí Minh.
Email: nxtrunghut@yahoo.com

Nhận ngày 23 tháng 3 năm 2017. Chấp nhận đăng ngày 12 tháng 5 năm 2017.

Tóm tắt: Phát triển xã hội bền vững là một xu hướng tất yếu, khách quan của thời đại. Để xây dựng xã hội phát triển bền vững, theo Hồ Chí Minh, cần phải: xây dựng nền chính trị trong sạch, vững mạnh; phát triển kinh tế gắn liền với phát triển văn hóa; bảo vệ môi trường; chú trọng phát triển con người. Trong đó, con người là nhân tố quan trọng, quyết định nhất để xây dựng thành công xã hội phát triển bền vững. Trong giai đoạn hiện nay, tư tưởng đó của Người vẫn còn nguyên giá trị cả về mặt lý luận và thực tiễn.

Từ khóa: Tư tưởng Hồ Chí Minh, xây dựng xã hội, phát triển bền vững.

Phân loại ngành: Triết học

Abstract: Sustainable social development is an inevitable and objective tendency of the times. To build a sustainably developed society, wrote Ho Chi Minh, it is necessary to develop clean and sound politics, linking economic with cultural development, protecting the environment, while attaching importance to human development. For the success of the process, the human factor plays the most critical and decisive role. The value of Ho Chi Minh's thought in that regard remains intact today, both theoretically and practically.

Keywords: Ho Chi Minh's thought, building the society, sustainable development.

Subject classification: Philosophy

1. Mở đầu

Phát triển bền vững là sự phát triển nhằm thoả mãn các nhu cầu hiện tại của con người nhưng không làm tổn hại tới sự thoả mãn các nhu cầu của thế hệ tương lai. Hồ Chí Minh không nói tới thuật ngữ “phát

triển bền vững” nhưng ở những bài nói, bài viết của Người đều có tư tưởng về xây dựng xã hội phát triển bền vững. Bài viết này phân tích tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng xã hội phát triển bền vững trên các mặt: chính trị, kinh tế, văn hóa, con người, môi trường.

2. Xây dựng xã hội phát triển bền vững về chính trị

Theo Hồ Chí Minh, muốn xã hội phát triển bền vững thì trước hết phải xây dựng được nền chính trị trong sạch, vững mạnh. Trong điều kiện xây dựng chủ nghĩa xã hội ở Việt Nam, nói tới chính trị, trước hết là nói tới sự đảm bảo vai trò lãnh đạo của Đảng Cộng sản, hiệu lực quản lý của Nhà nước, quyền làm chủ của nhân dân lao động trên tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội. Đó là một chế độ “xã hội ngày càng tiến, vật chất ngày càng tăng, tinh thần ngày càng tốt” [5, t.13, tr.438]. Người chỉ rõ: “Xã hội xã hội chủ nghĩa không có bóc lột và áp bức dân tộc” [5, t.11, tr.160], đó là “một xã hội bảo đảm cho đất nước phát triển rực rỡ một cách nhanh chóng chưa từng thấy, đưa quần chúng lao động đến một cuộc sống xứng đáng, vẻ vang và ngày càng phồn vinh, làm cho người lao động có một Tổ quốc tự do, hạnh phúc và hùng cường, hướng tới những chân trời tươi sáng, mà trước kia không thể nghĩ tới” [5, t.11, tr.161].

Theo Hồ Chí Minh: “Chỉ có chủ nghĩa cộng sản mới cứu nhân loại, đem lại cho mọi người không phân biệt chủng tộc và nguồn gốc sự tự do, bình đẳng, bác ái, đoàn kết, ấm no trên quả đất, việc làm cho mọi người và vì mọi người, niềm vui, hòa bình, hạnh phúc, nói tóm lại là nền cộng hoà thế giới chân chính, xóa bỏ những biên giới tư bản chủ nghĩa cho đến nay chỉ là những vách tường dài ngăn cản những người lao động trên thế giới hiểu nhau và yêu thương nhau” [5, t.1, tr.496].

Những mục tiêu trên thể hiện trên các phương diện chính trị đối nội và chính trị đối ngoại. Đối nội là giải phóng và phát triển con người Việt Nam. Đối ngoại là thiết lập quan hệ quốc tế hòa bình và hữu

ngợi giữa các nước trên thế giới vì sự phát triển bền vững và tiến bộ xã hội. Mục tiêu chính trị đặc trưng của chủ nghĩa xã hội ở nước ta thể hiện tập trung nhất ở tiêu ngữ Độc lập - Tự do - Hạnh phúc của chế độ mới ở nước ta sau Cách mạng tháng Tám. Đó là mục tiêu chính trị chung của toàn dân tộc, là mục tiêu để toàn dân đoàn kết phấn đấu. Mục tiêu chung đó gắn bó hữu cơ vấn đề dân tộc với giai cấp, giải phóng dân tộc gắn với phục hưng dân tộc và phát triển xã hội và con người Việt Nam.

Trong công cuộc đổi mới đất nước hiện nay, bằng những chủ trương, chính sách cụ thể trong từng lĩnh vực, Đảng đã cố gắng xây dựng, hoàn thiện dần thể chế chính trị trong sạch, vững mạnh để xây dựng xã hội phát triển bền vững. Đại hội Đảng X khẳng định: “Xây dựng Đảng trong sạch, vững mạnh là khâu then chốt, là nhân tố quyết định thắng lợi của sự nghiệp đổi mới” [1, tr.264]. Đại hội Đảng XII nhấn mạnh: “Tăng cường xây dựng, chỉnh đốn Đảng, ngăn chặn, đẩy lùi sự suy thoái về tư tưởng chính trị, đạo đức, lối sống, biểu hiện “tự diễn biến”, “tự chuyển hóa” trong nội bộ. Tập trung xây dựng đội ngũ cán bộ, nhất là đội ngũ cán bộ cấp chiến lược, đủ năng lực, phẩm chất và uy tín, ngang tầm nhiệm vụ” [4, tr.51]. Đây là vấn đề sống còn của Đảng, nếu không làm được điều đó thì “sẽ là thách thức đối với vai trò lãnh đạo của Đảng và sự tồn vong của chế độ”.

3. Xây dựng xã hội phát triển bền vững về kinh tế và văn hóa

Trong toàn bộ di sản tư tưởng Hồ Chí Minh, quan điểm về xây dựng kinh tế là trọng tâm nhằm mục tiêu phát triển bền vững. Người chỉ rõ, muốn tiến lên chủ

nghĩa xã hội thì phải phát triển kinh tế, văn hóa. Kinh tế thuộc cơ sở hạ tầng, còn văn hóa thuộc kiến trúc thượng tầng. Cơ sở hạ tầng quyết định kiến trúc thượng tầng. Vì thế, phát triển kinh tế cần đi trước một bước và xây dựng cơ sở vật chất kỹ thuật là nhiệm vụ trung tâm trong suốt cả thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội ở nước ta. Phát triển kinh tế là tiền đề, là cơ sở cho sự phát triển văn hóa nhằm xoá bỏ nghèo nàn và lạc hậu. Hồ Chí Minh nhấn mạnh: “Trong thời kỳ kháng chiến, mặt trận chính của chúng ta là đánh giặc thực dân. Ngày nay, kinh tế là mặt trận chính của chúng ta. Vì vậy, cán bộ lãnh đạo cần phải biết kinh tế, biết kỹ thuật. Chưa biết thì phải cố gắng học cho biết” [5, t.13, tr.91]. Trong *Di chúc*, Hồ Chí Minh đã dặn lại: “Đảng cần phải có kế hoạch thật tốt để phát triển kinh tế và văn hóa, nhằm không ngừng nâng cao đời sống của nhân dân” [5, t.15, tr.612]. Muốn xây dựng một xã hội phát triển bền vững, thì nhiệm vụ đầu tiên là phải chăm lo đời sống vật chất cho nhân dân.

Phát triển kinh tế nhằm thỏa mãn các nhu cầu về sự sinh tồn và phát triển của con người. Đây chính là vai trò xây dựng đời sống vật chất cho xã hội của kinh tế, tạo nền tảng cơ sở vật chất cho sự phát triển của các lĩnh vực còn lại. Xây dựng kinh tế làm trọng tâm phải bắt đầu từ xây dựng và phát triển lực lượng sản xuất. Vì thế, Hồ Chí Minh đã khẳng định: “Nhiệm vụ quan trọng nhất của chúng ta là phải xây dựng nền tảng vật chất và kỹ thuật của chủ nghĩa xã hội, đưa miền Bắc tiến dần lên chủ nghĩa xã hội, có công nghiệp và nông nghiệp hiện đại, có văn hóa và khoa học tiên tiến” [5, t.12, tr.412].

Kinh tế nước ta rất lạc hậu và gồm nhiều thành phần phức tạp, sức sản xuất chưa phát triển, đời sống vật chất và văn hóa của nhân

dân thấp kém. Do vậy, Người đã chỉ rõ: “Nhiệm vụ quan trọng nhất của chúng ta là phải xây dựng nền tảng vật chất và kỹ thuật của chủ nghĩa xã hội... có công nghiệp và nông nghiệp hiện đại, có văn hóa và khoa học tiên tiến. Trong quá trình cách mạng xã hội chủ nghĩa, chúng ta phải cải tạo nền kinh tế cũ và xây dựng nền kinh tế mới, mà xây dựng là nhiệm vụ chủ chốt và lâu dài” [5, t.12, tr.412].

Không có thể mạnh về kinh tế thì sẽ không nắm giữ được sức mạnh từ chính trị và văn hóa; cán bộ, đảng viên nghèo, không đủ kinh tế để sống và chăm lo cho người thân thì rất dễ dẫn đến tham nhũng, đây là hai trong những nguy cơ lớn của Đảng cầm quyền. Tụt hậu xa hơn về kinh tế sẽ là nguyên nhân sâu xa dẫn đến tham nhũng và các vấn đề về văn hóa, đạo đức của đội ngũ cán bộ, đảng viên. Hồ Chí Minh nói: “Vì những người và những cơ quan lãnh đạo mắc bệnh quan liêu thành thử có mắt mà không thấy suốt, có tai mà không nghe thấu, có chế độ mà không giữ đúng, có kỷ luật mà không nắm vững” [5, t.7, tr.357].

Kế thừa, vận dụng sáng tạo tư tưởng Hồ Chí Minh, trong Cương lĩnh xây dựng đất nước trong thời kỳ quá độ lên chủ nghĩa xã hội (bổ sung, phát triển năm 2011), Đảng ta khẳng định: “Phát triển kinh tế là nhiệm vụ trung tâm; thực hiện công nghiệp hoá, hiện đại hoá đất nước gắn với phát triển kinh tế tri thức và bảo vệ tài nguyên, môi trường; xây dựng cơ cấu kinh tế hợp lý, hiện đại, có hiệu quả và bền vững, gắn chặt chẽ công nghiệp, nông nghiệp, dịch vụ” [2, tr.72].

Theo Hồ Chí Minh, văn hóa không thể đứng ngoài chính trị và kinh tế. Phát triển văn hóa phải gắn liền với phát triển kinh tế; văn hóa là một động lực tinh thần thúc đẩy kinh tế - xã hội phát triển một cách bền vững; văn hóa phải gắn liền với lao động sản xuất. Văn hóa xa đời sống, xa lao động

là văn hóa sông. Nhiệm vụ của người cán bộ văn hóa là phải dùng văn hóa để tuyên truyền cho việc cần kiệm xây dựng nước nhà, xây dựng chủ nghĩa xã hội.

Muốn phát triển kinh tế mạnh mẽ, phải quan tâm đến động lực thúc đẩy kinh tế phát triển. Con người có văn hóa, tư tưởng tiến bộ chính là một động lực quan trọng thúc đẩy toàn dân hăng hái tăng gia sản xuất, thực hành tiết kiệm. Hồ Chí Minh khẳng định: “Chính sách kinh tế của nước Việt Nam dân chủ cộng hoà là không ngừng phát triển sản xuất để nâng cao mãi đời sống vật chất và văn hoá của nhân dân” [5, t.12, tr.372].

Hội nghị Ban Chấp hành Trung ương Đảng lần thứ 5 khóa VIII đã khẳng định: “Văn hóa là nền tảng tinh thần xã hội, vừa là động lực vừa là mục tiêu thúc đẩy phát triển kinh tế - xã hội” [3, t.57, tr.303]. Quan điểm đó được Đảng hoàn thiện, phát triển dần qua các kỳ Đại hội. Đại hội Đảng XII chủ trương: “Xây dựng nền văn hóa và con người Việt Nam phát triển toàn diện, hướng đến chân - thiện - mỹ, thấm nhuần tinh thần dân tộc, nhân văn, dân chủ và khoa học. Văn hóa thực sự trở thành nền tảng tinh thần vững chắc của xã hội, là sức mạnh nội sinh quan trọng bảo đảm sự phát triển bền vững và bảo vệ vững chắc Tổ quốc vì mục tiêu dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh” [4, tr.126].

4. Xây dựng xã hội phát triển bền vững về con người

Lịch sử phát triển xã hội đã chứng minh rằng, trong mọi giai đoạn, con người luôn là yếu tố đóng vai trò quyết định nhất cho sự phát triển xã hội bền vững. Sinh thời, Hồ Chí Minh luôn khẳng định, con người là vốn quý nhất và lấy việc chăm lo hạnh phúc

của con người là mục tiêu cao nhất. Vì thế, mở đầu bản *Tuyên ngôn độc lập* bất hủ, Người đã nói đến con người và trong *Di chúc*, Người đã khẳng định: “Đầu tiên là công việc đối với con người”.

Con người sáng tạo ra mọi lĩnh vực của đời sống xã hội, và nhiệm vụ cơ bản của đời sống xã hội là xây dựng con người với đầy đủ đức, trí, thể, mỹ. Con người là vốn quý nhất, nhân tố quyết định thành công của sự nghiệp cách mạng. Theo Hồ Chí Minh, “trong bầu trời không gì quý bằng nhân dân. Trong thế giới không gì mạnh bằng lực lượng đoàn kết của nhân dân” [5, t.5, tr.453]. Vì vậy, “vô luận việc gì, đều do người làm ra, và từ nhỏ đến to, từ gần đến xa, đều thế cả” [5, t.15, tr.280]. Người cho rằng: “Dễ mười lần không dân cũng chịu, khó trăm lần dân liệu cũng xong” [5, t.15, tr.280]. Nhân dân là yếu tố quyết định thành công của cách mạng. “Lòng yêu nước và sự đoàn kết của nhân dân là một lực lượng vô cùng to lớn, không ai thắng nổi” [5, t.7, tr.164].

Con người vừa là mục tiêu, vừa là động lực của cách mạng, phải coi trọng, chăm sóc, phát huy nhân tố con người. Hồ Chí Minh đã khẳng định: “Nếu nước độc lập mà dân không hưởng hạnh phúc tự do, thì độc lập cũng chẳng có nghĩa lý gì” [5, t.4, tr.64]. Vì vậy, chúng ta phải thực hiện làm sao cho dân có ăn, làm cho dân có mặc, làm cho dân có chỗ ở, làm cho dân được học hành. Muốn vậy, mọi chủ trương, đường lối, chính sách của Đảng và Chính phủ đều phải xuất phát từ lợi ích chính đáng của con người. Con người được đặt vào vị thế trung tâm, trở thành mục tiêu của chủ nghĩa xã hội, mục tiêu của sự phát triển xã hội.

Từ vị trí, vai trò của con người, Hồ Chí Minh nêu lên vị trí, vai trò của vấn đề xây dựng con người mới trong phát triển hài hoà toàn diện. Người chỉ rõ: “Muốn xây

dựng chủ nghĩa xã hội, trước hết cần có những con người xã hội chủ nghĩa” [5, t.13, tr.66]. Hồ Chí Minh khẳng định: “Vì lợi ích mười năm phải trồng cây, vì lợi ích trăm năm phải trồng người”. “Trồng người”, xây dựng con người mới phải được thường xuyên đẩy mạnh trong suốt tiến trình phát triển đất nước và phải đạt được kết quả cụ thể trong từng giai đoạn. Bởi vì, nếu sao nhãng việc trồng người, nhất định sẽ dẫn đến những bất cập, hơn nữa, còn là những suy thoái về con người có thể dẫn đến những suy thoái của tất cả các lĩnh vực của đời sống xã hội.

Bước vào thời kỳ xây dựng, kiến tạo đất nước, Người chỉ rõ: “Bây giờ xây dựng kinh tế, không có cán bộ không làm được. Không có giáo dục, không có cán bộ thì cũng không nói gì đến kinh tế văn hoá” [5, t.10, tr.345]. Ở đây, Người nhấn mạnh đến việc đào tạo cán bộ cũng là xây dựng con người biết làm chủ các lĩnh vực kinh tế, văn hóa, giáo dục, khoa học... xây dựng đất nước, xây dựng chế độ, xây dựng xã hội phát triển.

Kế thừa, vận dụng tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của con người trong xây dựng xã hội phát triển bền vững, Đại hội Đảng XII khẳng định: “Xây dựng con người Việt Nam phát triển toàn diện phải trở thành một mục tiêu của chiến lược phát triển [2, tr.126]; “Phát huy nhân tố con người trong mọi lĩnh vực đời sống xã hội; tập trung xây dựng con người về đạo đức, nhân cách, lối sống, trí tuệ và năng lực làm việc; xây dựng môi trường văn hóa lành mạnh” [2, tr.125]. Như vậy, để con người phát triển không chỉ cần phải chăm lo cuộc sống vật chất và tinh thần ngày càng tốt hơn cho nhân dân với tư cách mục tiêu của sự phát triển xã hội, mà còn cần bồi dưỡng toàn diện về thể chất, trí tuệ, đạo đức và nhân cách cho con người.

5. Xây dựng xã hội phát triển bền vững về môi trường

Ngay từ những năm tháng hoạt động ở nước ngoài, Người đã có những bài viết về vấn đề bảo vệ môi trường, trong đó có nhiều bài phê phán chế độ thực dân khai thác tài nguyên, huỷ hoại môi trường ở các nước thuộc địa. Khi nước nhà giành được độc lập và tiến hành cuộc kháng chiến trường kỳ, trong thời kỳ hoạt động ở vùng căn cứ cách mạng, Người quan tâm căn dặn cán bộ, chiến sỹ tăng gia sản xuất, giữ gìn rừng cây, vệ sinh nơi ở, sống hoà hợp với thiên nhiên. Khi miền Bắc có được hòa bình, tuy bận trăm công nghìn việc, nhưng một trong những điều Người luôn quan tâm là vấn đề bảo vệ môi trường. Hầu như năm nào Người cũng có những bài viết và cuộc nói chuyện liên quan đến vấn đề môi trường trong các chuyến đi thăm các địa phương. Đồng thời, Hồ Chí Minh cũng rất chú ý tới vấn đề nâng cao nhận thức về môi trường cho tất cả mọi người. Người căn dặn: “Cần giáo dục rộng khắp cho nhân dân biết giữ vệ sinh. Giáo dục phải đi đôi với kỷ luật, để chấm dứt những thói xấu như vứt bậy, đái bậy trong các vườn hoa và trên các đường đi” [5, t.13, tr.28]. Phải tuyên truyền một cách thiết thực và rộng khắp trong nhân dân, làm cho đồng bào hiểu rõ: phải giữ gìn vệ sinh, ăn sạch, uống sạch, mặc sạch, ở sạch. Người chỉ ra mối quan hệ hữu cơ giữa lao động, vệ sinh và sức khỏe: “Muốn lao động sản xuất tốt thì phải giữ gìn sức khỏe. Muốn giữ gìn sức khỏe thì phải ăn sạch, uống sạch, mặc sạch, ở sạch” [5, t.13, tr.105-106].

Để vận động toàn dân hiểu biết tầm quan trọng của môi trường và có ý thức bảo vệ môi trường tự nhiên, Người đã đưa công tác vệ sinh phòng bệnh vào phong trào thi đua yêu nước. Người đã khởi xướng phong trào

“Vệ sinh yêu nước” và được nhân dân cả nước nhiệt tình hưởng ứng tạo thành một phong trào thi đua sôi nổi, rộng khắp. Người rất chú ý tới việc giữ vệ sinh nơi đông người, nơi tập thể vì nơi đó nếu thiếu vệ sinh sẽ rất dễ phát sinh dịch bệnh và chính Người là một tấm gương sáng về việc giữ gìn trong sạch vệ sinh môi trường.

Sớm có nhận thức đúng đắn về sự phát triển bền vững gắn với bảo vệ môi trường sinh thái, Hồ Chí Minh đã khởi xướng phong trào Tết trồng cây: “Mùa xuân là Tết trồng cây/ Làm cho đất nước càng ngày càng Xuân” [5, t.10, tr.445].

Luận giải sâu sắc ý nghĩa của Tết trồng cây, Người viết: “Trong lúc bọn Mỹ - Diệm đã man bổ thuốc độc phá hoại cây cối núi rừng ở miền Nam, thì ở miền Bắc nhân dân ta thi đua trồng cây gây rừng. Chỉ một việc đó cũng đủ làm cho người ta so sánh giữa hai chế độ ta và địch, và nhận rõ sự tốt đẹp của chế độ ta. Ta trồng cây cho ta và cho cả đồng bào miền Nam nữa” [5, t.10, tr.445].

Kế thừa tư tưởng Hồ Chí Minh về vai trò của môi trường trong việc xây dựng xã hội phát triển bền vững, Đại hội Đảng XI đã khẳng định: “Bảo vệ môi trường là trách nhiệm của cả hệ thống chính trị, toàn xã hội và của mọi công dân. Kết hợp chặt chẽ giữa kiểm soát, ngăn ngừa, khắc phục ô nhiễm với khôi phục và bảo vệ môi trường sinh thái. Phát triển năng lượng sạch, sản xuất sạch, tiêu dùng sạch. Đẩy mạnh công tác nghiên cứu, dự báo và ứng phó với sự biến đổi khí hậu, các thảm họa thiên nhiên. Tăng cường quản lý, bảo vệ và sử dụng hợp lý, có hiệu quả tài nguyên quốc gia” [2, tr.42]. Trên tinh thần đó, Đại hội Đảng XII đã đề ra mục tiêu tổng quát cho phát triển kinh tế và bảo vệ môi trường trong thời gian tới là: “Chủ động ứng phó với biến đổi khí hậu, quản lý hiệu quả tài nguyên và bảo vệ môi trường” [4, tr.259]. Đặc biệt Đảng ta nhấn mạnh đến phát triển kinh tế và bảo vệ môi

trường biển: “Đẩy nhanh điều tra cơ bản về tài nguyên môi trường biển, đảo. Tăng cường nghiên cứu, ứng dụng khoa học, công nghệ, đẩy mạnh hợp tác quốc tế trong việc khai thác hiệu quả, bền vững các nguồn tài nguyên biển” [3, tr.270].

6. Kết luận

Tư tưởng Hồ Chí Minh về xây dựng xã hội phát triển bền vững đã thể hiện rõ trên các nội dung: xây dựng nền chính trị trong sạch, vững mạnh; phát triển kinh tế gắn liền với phát triển văn hóa; bảo vệ môi trường; chú trọng phát triển con người. Đây cũng chính là các nhân tố quan trọng để xây dựng xã hội phát triển bền vững. Giữa các nhân tố này có mối quan hệ biện chứng với nhau, trong đó, con người là nhân tố quan trọng nhất để xây dựng thành công xã hội phát triển bền vững. Trong giai đoạn hiện nay, tư tưởng của Hồ Chí Minh về xây dựng xã hội phát triển bền vững trở thành tham chiếu quan trọng trong việc hoạch định chính sách phát triển bền vững của Đảng và Nhà nước ta.

Tài liệu tham khảo

- [1] Đảng Cộng sản Việt Nam (2006), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ X*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [2] Đảng Cộng sản Việt Nam (2011), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XI của Đảng*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [3] Đảng Cộng sản Việt Nam (2015), *Văn kiện Đảng toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.
- [4] Đảng Cộng sản Việt Nam (2016), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XII của Đảng*, Văn phòng Trung ương Đảng, Hà Nội.
- [5] Hồ Chí Minh (2011), *Toàn tập*, Nxb Chính trị quốc gia, Hà Nội.

